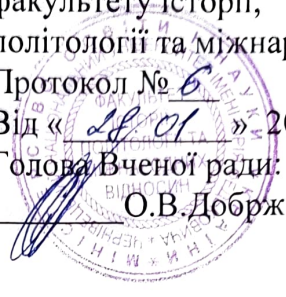

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Затверджено
На засіданні Вченої ради
факультету історії,
політології та міжнародних відносин
Протокол № 6
Від « 28.01 » 2025 року
Голова Вченої ради:
 О.В.Добржанський

**Програма атестаційного іспиту
Для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Галузь знань – 03 Гуманітарні науки
Спеціальність – 032 Історія та археологія**

Чернівці – 2025

Пояснювальна записка

Програму підсумкового атестаційного випробування для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти із спеціальності 032 «Історія та археологія» розроблено в обсязі програми з даної спеціальності та згідно рекомендацій Стандарту вищої освіти. Підсумковий іспит зі спеціальності проводиться в усній формі.

Здобувач вищої освіти повинен продемонструвати знання щодо основних принципів побудови та застосування теорій в історичній науці, ключових моментів формування основних понять в історії та археології. Здобувач вищої освіти повинен вміти застосовувати інтелектуальний інструментарій, понятійно-категоріальний апарат, необхідний для формування професійної наукової позиції; виокремлювати у розмаїтті уявлень про історію, археологію та чітко окреслених дискурсивних сфер сформованих у вигляді теорій та концепцій; визначати основні проблеми, об'єкт і предмет знань з даної спеціальності.

Під час атестаційного екзамену здобувач вищої освіти повинен продемонструвати здатність до критичного аналізу та оцінки сучасних наукових досягнень; здатність вибирати і застосовувати методи дослідження, адекватні предмету і завданням дослідження; готовність використовувати сучасні методи і технології викладання історії у практичній діяльності; використовуючи сучасні методи дослідження; здатність застосовувати інтелектуальний інструментарій, понятійно-категоріальний апарат, необхідний для формування професійної позиції при викладанні та дослідженні історії, розуміння загальних та специфічних риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу; визначати фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот.

Складання здобувачем атестаційного іспиту з історії та археології передбачає оцінювання досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» галузі знань 03 Гуманітарні науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.02 2020 р. № 575 та Освітньо-Професійною програмою «Історія та археологія», галузь знань – 03 Гуманітарні науки, спеціальність – 032 Історія та археологія введеної в дію від 07 лютого 2023 р. наказ №46.

Компетенції та програмні результати

Загальні компетентності (ЗК)	ЗК3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
	ЗК4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
	ЗК6	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК7	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
	ЗК8	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
	ЗК9	Здатність бути критичним і самокритичним
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК 1	Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності
	ФК 2	Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
	ФК 10	Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією
Програмні результати навчання		
ПРН 1	Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	
ПРН 2	Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.	
ПРН 3	Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.	
ПРН 4	Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.	
ПРН 6	Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	
ПРН 7	Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.	
ПРН 11	Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.	

ПРН 13	Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
---------------	--

**ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ – 03 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ – 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ**

РОЗДІЛ I. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київська Русь

Розселення східних слов'ян у VI-IX ст. Господарство. Формування феодальних відносин. Утворення ранньофеодальної держави на Русі. Походження назви «Русь».

**Українські землі під владою іноземних держав
у XV – першій половині XVII ст.**

Захоплення Польщею Західного Поділля. Ліквідація удільних князівств. Загарбання Туреччиною і Кримом ханством Південної України.

Етнічна консолідація української народності.

Етнічна консолідація й національно-духовне піднесення української народності. Україна в уяві іноземців. Питання формування української народності в історіографії.

**Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ -
Козацька Республіка**

Українська колонізація Подніпров'я і Запоріжжя. Джерела, причини виникнення українського козацтва. Посилення козацтва у другій половині XV - XVI ст.

**Національно-визвольна війна українського народу
середини XVII ст. Формування української державності в ході визвольної війни**
Причини, характер і рушійні сили визвольної війни. Початок війни. Перші перемоги.
Зборівська угода 1649 р. Битва під Берестечком 1651 р. Переяславська угода 1654 р. та її наслідки для України.

Соціально-економічне і політичне становище України в другій половині XVII ст.

Розвиток подій в Україні після смерті Богдана Хмельницького. Епоха «Руїни великої» на Правобережжі. Становище на Правобережжі. Гетьманування І.Мазепи. Українська еміграція. П.Орлик, його Конституція. Ліквідація царизмом Запорізької Січі. Маніфест Катерини II про руйнацію Січі. Кінець Гетьманщини, її місце в історії українського народу.

Соціально-економічний розвиток України у XVIII ст.

Економічний розвиток Лівобережжя і Слобожанщини. Зростання феодального, старшинського та монастирського землеволодіння. Посилення визиску народних мас.

Культура України у XVIII ст.

Відтік української інтелігенції до Росії. Києво-Могилянська академія. Освіта. Книговидавнича справа. Наукові знання. Г.Сковорода. Літописи С.Величка, Г.Грабянки, Самовидця. Музика. М.Березовський, А.Ведель, Д.Бортнянський. Література. Народний побут. Живопис.

Реформи 60-70-х років XIX ст. в Україні

Скасування кріпосного права. Особливості селянської реформи в Україні. Реформи адміністративно-політичного управління: земська, міська, судова, військова; їх значення для подальшого соціально-економічного розвитку України.

Західноукраїнські землі в середині та другій половині XIX ст.

Боротьба населення західноукраїнських земель за свої соціальні і національні права. Суспільно-політичний рух. Москвофіли і народовці. Радикал-демократи. І.Я.Франко. М.І.Павлик. О.С.Терлецький. Молоді радикали. Проголошення ідеї політичної незалежності України.

Національний рух на Наддніпрянській Україні в II пол. XIX ст.

Повна бездержавність України в складі Російської імперії. Посилення національного гніту. Зміни в національному складі населення. Українське національне відродження.

Культура України в II пол. XIX ст.

Політика русифікації. Освіта. Недільні школи. Реформи в галузі освіти. Початкова і середня школа. Стан письменності. Вища школа. Освіта на західноукраїнських землях.

Соціально-економічне становище і політичне життя в Україні на початку XX ст. (1901-1914)

Економічна криза 1900-1903 рр. Становище селянських мас. Перехід робітників від економічних страйків до політичної боротьби. Студентські виступи в Київському та Харківському університетах. Земський ліберальний рух.

Національний рух в Україні на початку XX ст. (до 1914 р.)

Створення культурно-освітніх організацій - «Просвіт» та українських клубів. Газети «Громадівська думка», «Рада». Українська думська громада в I та II Державних думах. Боротьба за автономію України та українізацію освіти. Національне питання в програмах українських політичних партій. Піднесення національного руху на західноукраїнських землях.

Україна в роки Першої Світової війни

Україна в планах воюючих сторін. Початок війни. Мобілізація чоловічого населення та матеріальних ресурсів на війну в Україні. Політичні течії і партії в умовах війни. Головна Українська Рада. «Союз визволення України». Українські січові стрільці.

Україна в умовах загальної революційної кризи. Збройне повстання в Петрограді. Поширення юрисдикції Центральної Ради на всі 9 губернії України. III Універсал Центральної ради. Утворення Української Народної Республіки та визначення її кордонів.

Революційні події доби гетьманату та Директорії

Внутрішня і зовнішня політика гетьманського уряду. Національно-культурна політика. Повстання проти і гетьманату восени 1918 р. Внутрішня і зовнішня політика Директорії та її Кабінету Міністрів. С.Петлюра. Розгортання селянського антибільшовицького повстанського руху навесні 1919 р.

Утворення Західноукраїнської Народної Республіки та її боротьба з польською агресією.

Національно-визвольний рух 1917-1920 рр. на західноукраїнських землях. Розпад Австро-Угорської імперії і державотворчі процеси в Східній Галичині, Північній Буковині та Закарпатті. Польсько-українська війна, її хід та наслідки. Буковинське Народне віче 3 листопада 1918 р. Всенародні збори в Хусті 21 січня 1919 р. і їх рішення.

Україна в 20-30-ті роки XX ст.

Соціально-економічне і політичне становище України на початку 20-х рр. Кризові явища.

Україна під час Другої світової війни

Радянсько-німецький пакт про ненапад. Початок другої світової війни. Анексія Радянським Союзом Західної України і Бессарабії. Встановлення радянської влади. Бойові дії. Оборона Одеси, Києва і Севастополя. Німецько-фашистський окупаційний режим. Три течії Руху опору в Україні. Початок розгрому фашистських загарбників в Україні. Визволення Києва. Початок відбудови промисловості, транспорту і сільського господарства. Депортація місцевого населення з Криму.

Україна в період післявоєнної відбудови (1946 - середина 50-х рр.)

Втрати республіки у війні. Стан економіки. Початок відродження народного господарства. Відновлення тоталітарної системи. М.С.Хрущов. Грошова реформа. Хід відбудови народного господарства. Культ особи Сталіна. Війна загонів ОУН-УПА проти радянської репресивної машини. Р.Шухевич.

Суспільно-політичне і економічне становище та культурне життя в Україні в другій половині 50-х – першій половині 60-х рр.

Науково-технічна революція і спроби партійно-радянського керівництва подолати відставання в галузі науково-технічного прогресу в Україні. Високі темпи екстенсивного розвитку основних галузей промисловості і транспорту. Економічні реформи і експерименти, їх проведення і незавершеність. Реорганізація управління народним господарством (1957 р.). Раднаргоспи, їх діяльність. Підсумки промислового розвитку.

Наростання системної кризи радянського ладу в Україні в другій половині 60-х – першій половині 80-х рр.

Зміщення позицій М.С.Хрущова. Початок діяльності Л.І.Брежнєва. М.В.Підгорний. П.Ю.Шелест. Неосталіністи. Курс на «стабілізацію». Схоластична доктрина «розвинутого соціалізму». Політика русифікації. Спроби протистояння їй. Посилення атеїзму.

Основні ознаки і прояви національного відродження України на шляху до незалежності (1985-1991 рр.)

Перебудовні процеси в СРСР і Україна. Проголошення гасла «прискорення» економічного розвитку і його нездійсненність. Курс на ринкову економіку і труднощі його здійснення. Укладення Україною економічних договорів з іншими республіками, їх слабка ефективність, послаблення економічних зв'язків з ними. Кризові явища в економіці. Спад виробництва. Інфляція. Чорнобильська катастрофа, її наслідки. «Чернівецька» хвороба дітей 1988 р. Соціальна сфера.

Державотворчі процеси та політичне життя в Україні в 90-х рр. XX – XXI ст.

Утвердження національної державності. Формування органів влади України. Законодавча і судова влада. Верховна Рада. Президент. Кабінет Міністрів. Суд. Законодавча

діяльність Верховної Ради. Зміни в Конституції. Боротьба у Верховній Раді між прокомуністичною більшістю і демократичною меншістю навколо кардинальних питань національно-державного будівництва. Українська діаспора та її зв'язки з Україною. Зовнішня політика України у роки Незалежності. Розвиток культури на сучасному етапі. Причини та перебіг російсько-української війни 2014 – 2023 рр.

РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Утворення централізованої держави у Стародавньому Китаї

Природні умови Китаю. Значення штучного зрошення в економіці країни та виникнення централізованої держави. Характерні особливості суспільно-політичного розвитку в епоху Шан-Інь, Цінь, Хань.

Причини виникнення, основні етапи розвитку і значення цивілізації Давнього Єгипту

Природні умови та стародавнє населення країни. Розпад родового ладу та виникнення держави. Розвиток сільського господарства, ремесла, поява іригаційної системи, торгівля тощо. Соціальний устрій в період Давнього, Середнього та Пізнього Царства. Форми рабства, державна влада, чиновники, будівництво пірамід та формування деспотії.

Особливості утворення держави в стародавньому Вавилоні та основні етапи її розвитку

Періодизація історичного розвитку Стародавнього Вавилону. Особливості законів Хамурапі як високоінформативного джерела з історії Стародавнього Вавилону. Господарство та соціальний устрій суспільства. Види землеволодіння, форми оренди, сімейне та кримінальне право, пережитки родового ладу тощо.

Основні етапи історичного розвитку Хетського царства

Природні умови Малої Азії та її стародавнє населення. Суть хетських племінних союзів та утворення централізованої держави. Особливості господарського та суспільного ладу хетських народів, їхні відносини з сусідами. Причини швидкого розпаду Хетської держави.

Особливості становлення та розвитку крито-мікенського суспільства

Дослідження центрів Егейської цивілізації. Г. Шліман та А. Еванс. Періодизація крито-мікенського періоду. Епоха «старих» і «нових» палаців. Виникнення та розвиток держави на о. Крит. Кносський палац. Талассократія Міноса. Ахейська Греція в II тис. до н.е. Мікени та Пілос. Лінійне письмо. Шахові та купольні гробниці. Троянська війна.

Суспільно-економічний розвиток Греції в XI – IX ст. до н.е. за поемами Гомера «Іліада» та «Одіссея»

Походження та розвиток давньогрецького епосу, прийоми його вивчення та використання в ролі історичного джерела. Особливості грецького роду, розклад родового ладу, формування воєнної демократії та ранніх форм рабства, господарство та початки державної організації.

Етапи становлення та еволюції полісів в Афінах та Спарті

Архаїчна революція та зародження грецького полісу. Реформи Солона. Тиранія Пісістрата. Реформи Клісфена. Делоський союз і Афінська архе. Спарта в епоху архаїки. Мессенські війни. Формування станової структури Лакедемонської держави. Система спартанського виховання. Лікургова ретра. Державний лад Спарті. Пелопоннеський союз.

Етапи і напрямки давньогрецької колонізації

Економічне та соціально-політичне становище в Греції напередодні колонізації. Передумови та причини колонізації. Основні напрямки та хід переселення, його значення.

Вплив походів Олександра Македонського на суспільно-політичний, економічний та культурний розвиток Греції і народів Азії

Особливості розвитку суспільств Середземномор'я та Передньої Азії напередодні завоювань Олександра Македонського. Основні причини та рушійні сили Східного походу. Етапи та події походу і його вплив на історичний розвиток Греції та народів Азії.

Основні досягнення давньогрецької культури в класичний час та добу еллінізму

Історичні умови розвитку грецької культури V-IV ст. до н.е. Особливості розвитку науки та філософії, ораторського мистецтва, театру й релігії. Значення грецької культури класичного періоду. Основні риси елліністичної культури, взаємодія між Грецією та Сходом. Розвиток науки, техніки та філософії. Центри елліністичної культури. Релігійний синкретизм, література та мистецтво епохи еллінізму.

Етапи історичного розвитку республіканського Риму

Історичні умови, в яких відбувалися політичні, соціально-економічні та культурні процеси в епоху Ранньої Республіки. Боротьба патриціїв та плебеїв, закони XII таблиць, патріархальний характер рабовласництва, комісії та магістратури, сенат, армія та її організація.

Розвиток Римської держави в імператорський час

Октавіан Август і становлення системи імператорської влади. Принципат. Війни Рима в I - II ст. н. е. Поява християнства. Рах Ромула. «Криза III ст.». Діоклетіан. Система доміану. Занепад системи рабовласницького господарства. Напади варварських племен.

Значення римської культури для європейської цивілізації.

Простежити розвиток науки і техніки, а також філософії, літератури, мистецтва та релігійних уявлень в Стародавньому Римі. На конкретних прикладах простежити глобальне значення римської культури для формування європейської цивілізації.

Причини виникнення християнства і перетворення його у світову релігію.

Ситуація в східних провінціях Римської імперії. Палестина і початок проповіді Ісуса Христа. Основи християнського віровчення. Діяльність апостолів. Виникнення перших християнських общин в Єрусалимі, Антіохії, Александрії, Нікеї та Римі. Формування ранніх еклесій. Епоха гонінь на християн (64-311). Християнські апологети II-III ст. Філон Александрійський. Тертуліан. Ориген. Климент Римський. Татіан. Кіпріан Карфагенський. Константин Великий і Християнська Церква.

Шляхи виникнення та розвитку феодального ладу в Західній Європі.

Перехід від античності до середніх віків. Колонат. Складові феодальних відносин в пізньоримській імперії. Процес феодалізації у формі синтезу у вестготів, бургундів, франків, вандалів, лангобардів та остготів. Позасинтезний шлях розвитку феодалізму у англосаксів і скандинавів. Юридична і політична характеристика західноєвропейського феодалізму. Община та її еволюція.

Станова монархія в країнах Західної Європи.

Причини та витоки формування станової монархії. Її складові та організаційні засади. Виникнення і роль Генеральних Штатів у Франції. Утворення і становлення парламенту в Англії. Передумови утворення станової монархії в ряді західноєвропейських держав.

Специфіка станової монархії у Франції, та її відмінності у порівнянні зі становою монархією в Англії. Позитивні і негативні чинники станової монархії.

Головні особливості суспільних відносин та державного устрою Візантійської імперії.

Утворення Східної Римської імперії та її розвиток у IV-V ст. Зародження елементів феодалізму. Феодосій Великий та його спадкоємці. Візантія за Юстиніана. Дигести Юстиніана. Епоха іконоборства. Зовнішня і внутрішня політика Візантії в VII-VIII ст. Генеза феодалізму у Візантії в VII ст. Аграрний лад за даними Землеробського закону. Візантійська книга епарха. Візантійська община (мітрокомія) VII-VIII ст. Занепад старих античних міст. Фемний лад і поселення стратиотів. Велике світське землеволодіння. Церковне і монастирське землеволодіння. Масові народні рухи. Єресь павликіан. Повстання Фоми Слов'янина. Завершення процесу формування феодальних відносин у візантійському селі. Основні категорії селянства. Аграрне законодавство Македонської династії. Феодальне “переродження” візантійських міст. Зміни в державному управлінні. Константинопольський патріархат. Зовнішня і внутрішня політика Візантії в IX-XI ст. народні рухи в містах. Посилення політичного впливу великих феодалів. Боротьба за владу при імператорському дворі. Ослаблення центральної влади на кінець XI ст. Характерні риси візантійського феодалізму XII-XV ст.

Вплив середньовічного міста на еволюцію феодальних відносин та господарський розвиток в Західній Європі.

Теорії походження середньовічних міст. Відокремлення ремесла від сільського господарства. Середньовічні міста як центри ремесла і торгівлі. Західноєвропейські міста, їх населення і зовнішній вигляд. Боротьба міст з сеньйорами і її соціальні основи і результати. Специфіка міського ремесла, його характер і організація. Цехи. Значення і роль цехів в житті міста. Боротьба ремісників з міським патриціатом. Розшарування в середині цехів. “Замикання” цехів і початок їх розкладу. Розподіл праці і витoki мануфактури. Розвиток торгівлі і кредитної справи в Західній Європі. Товарно-грошові відносини. Комуни і комунальний рух в середньовічних містах Західної Європи.

Причини, цілі, особливості та значення масових антифеодальних рухів у Західній Європі доби Середньовіччя.

Ранні єресі західного середньовіччя. Розкол Симпліциссіма та Новаціана. Аріанство на Заході. Маніхейство. Несторіанство. Монофізити і монофіліти. Богуміли. Павликіани. Народноєретичні рухи XI-XII ст. Катари. Вальденси. Патари. Іоакіміти. Амальрикани. Дольчіно і дольчініанці. Рух Арнольда Брешианського. Савонарола. Боротьба католицької Церкви з єретичними рухами. Пізні єресі в католицькій Церкві: лоларди, вікліфіани, флагеланти, пенитенти та гусити. Значення єретичних рухів для європейського середньовіччя.

Причини і наслідки хрестових походів.

Передумови хрестових походів. Позиція католицької Церкви. Клермонський собор. Початок хрестоносного руху. Похід бідноти і перший хрестовий похід феодалів. Держави хрестоносців на Сході. “Єрусалимські асизи”. Духовно-рицарські ордени. Другий хрестовий похід. Держава Саладіна. Ричард Лев'яче Серце і Третій хрестовий похід. Четвертий хрестовий похід і Венеція. Заснування Латинської імперії та її устрій. Останні хрестові походи. Занепад хрестоносного руху і його причини. Кінець влади хрестоносців на Сході. Наслідки хрестових походів.

Найважливіші досягнення середньовічної культури в країнах Західної Європи.

Загальний занепад культури в Західній Європі після варварських вторгнень. Особливості культури варварських народів. Феодально-церковна культура в період Раннього

Середньовіччя. Західноєвропейська освіта і просвіта в V-XI ст. Народна культура Раннього Середньовіччя. Каролінзьке відродження: його витoki та наслідки. Виникнення міської культури в XI-XII ст. Поява елементів світської культури: музика, література, народний фольклор. Поява і розвиток перших європейських університетів та академій. Міські нецерковні школи. Зародження середньовічної науки. Поезія труверів, вагантів, міннезінгерів, бардів і філідів. Традиції рицарського роману. Кретьєн де Труа і Томас Мелорі. Петро Абеляр і Бернар Клервоський. Рицарська культура. Схоластика. Боротьба “реалістів” і “номіналістів” в середньовічній філософії. Роджер Бекон. Вчення Фрми Аквінського. Західноєвропейський живопис XIII-XV ст. Зародження елементів гуманістичної культури в межах міської культури середньовіччя.

Роль церкви та її еволюцію в західноєвропейських та центральноєвропейських країнах.

Соціальна роль християнської релігії і Церкви в феодальному суспільстві. Ідейні засади та морально-етичні пріоритети середньовічного християнства. Аврелій Августин, Єпископ Гіппонський. Економічна база католицької Церкви. Структурно-організаційне зміцнення Церкви. Виникнення папства. Виникнення і становлення католицьких чернечих орденів. Союз між Церквою і державою в Ранньому Середньовіччі. Велика Церковна Схизма. Розквіт папської теократії: від Григорія Великого до Інокентія III. Ключінійський рух і ключінійська “реформація”. Теократична політика Григорія VII. Боротьба пап з германськими імператорами. Жебруючі ордени XIII-XIV ст. Інквізиція. Занепад папства і впливу Римської курії в XIV-XV ст.: причини та наслідки. “Авіньонський полон” пап. Початок загальної кризи папства наприкінці XV ст.

Ренесанс та гуманізм в Італії.

Передумови зародження нової культури та ідеології в містах Італії. Сутність поняття “Відродження”. Витoki італійського гуманізму і його соціальні корні. Основні риси культури італійського Відродження. Ставлення гуманізму до Церкви. Література Відродження: Данте, Петрарка і Боккаччо. Мистецтво Раннього Відродження. Вивчення античної культури. Гуманізм та ідеї національного об’єднання Італії. Гуманістичне просвітництво та його головні центри.

Нідерландська революція.

Нідерланди напередодні революції. Панування Іспанії. Причини революції. Перебіг і підсумки революції. Утрехтська унія. Голандія в XVII ст.

Англійська революція середини XVII ст.

Успіхи капіталістичного розвитку Англії та політичне безправ’я буржуазії. Абсолютизм Стюартів і складання парламентської опозиції. Причини та рушійні сили революції. Конституційний етап революції. Громадянська війна. Кромвель. Суспільно-політичні течії та їх цілі. Буржуазно-демократичний етап революції. Протиборство індепендентів і левелерів. Страта короля Карла I. Індепендентська республіка. Протекторат Кромвеля та його політика. Реставрація Стюартів. Підсумки та значення революції.

Промисловий переворот в Англії.

Зміст поняття «промисловий переворот» («промислова революція»). Передумови, сутність та початок промислового перевороту в Англії, його етапи та соціальні наслідки.

Війни за незалежність північноамериканських колоній Англії.

Особливості формування політичного ладу та економічної системи північноамериканських колоній Англії. Визрівання політичних, економічних та ідейних передумов війни за незалежність, її рушійні сили. Принципи Декларації незалежності та її історичне значення. Конституція США та її принципи. Біль про права.

Велика французька революція кінця XVIII ст.

Причини, рушійні сили та етапи революції. Суспільно-політичні течії та їх програми. Основні результати революції та її історичне значення. Місце революції в історії Нового часу.

Європа в добу наполеонівських війн

Цілі зовнішньої політики Наполеона I. Двоїстий характер наполеонівських війн. Антинаполеонівські (антифранцузькі) коаліції. Суспільні перетворення в завойованих Наполеоном країнах. Національно-визвольний рух європейських народів. Причини поразки Наполеона.

Італія в добу Рісорджіменто

Становище Італії наприкінці XVIII ст. Вплив ідей Великої французької революції. Початок Рісорджіменто. Товариства карбонаріїв, їх соціальний склад та діяльність. Революції 1820-х рр. і причини їх поразки. Дж. Мадзіні та „Молода Італія”. Дві течії у національно-визвольному русі. Революція 1848 – 1849 рр. та позиція буржуазії. К. Кавур. Дж. Гарібальді. Завершальний етап об’єднання Італії.

Об’єднання Німеччини

Віденський конгрес і створення Германського союзу. Політичний лад і соціально-економічний розвиток германських держав у 1815 - 1830-х рр. Прусія та створення Митного союзу. Боротьба за об’єднання Німеччини підчас революції 1848 – 1849 рр. Франкфуртський парламент. Великогерманський і малогерманський шляхи об’єднання Німеччини. Процес індустріалізації в німецьких державах. Політика Бісмарка. Війна з Данією та Австрією. Франко-пруська війна та проголошення Німецької імперії.

Індія у добу Нового часу

Індія після завершення епохи середньовіччя. Розпад Імперії Великих Моголів. Англо-французьке суперництво і початок колоніального поневолення Індії. Завоювання Індії англійською Ост-Індською компанією. Розбудова та вдосконалення системи колоніальної експлуатації. Народно-визвольне повстання сипаїв 1857–1859 рр. Ліквідація англійської Ост-Індської компанії. Завершення процесу колоніального поневолення Індії британською короною

«Революція Мейдзі» та місце цієї події в історії Японії.

Скинення сегунату. Переворот 3 січня 1868 р. Реформи “єри Мейдзи”. Особливості модернізації Японії. Консервативна (незавершена) революція чи радикальні реформи : зміст дискусії про характер “Мейдзісін”.

Османська імперія в Новий час

Османська імперія після завершення епохи середньовіччя. Криза воєнно-експансіоністського режиму. Криза територіальної цілісності Османської імперії. Реформи Селіма III. Оттоманська Порта за умов загострення балканського питання. Реформи Махмуда II. Танзимат. Кримська війна та її наслідки для Османської імперії. Конституційний рух. Конституція 1876 р. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр. та її значення.

Теоретичні засади та основні напрямки діяльності російського народництва 70-х – початку 80-х рр. XIX ст.

Виникнення народницьких гуртків. Основні напрямки народництва (М.О. Бакунін, П.Л. Лавров, М.П. Ткачов). Перше та друге «Ходіння в народ». Організація «Земля і воля» (1876 - 1879 рр.), її організаційна структура та програмні засади. Практична діяльність землевольців та суперечності між ними. Розкол організації «Земля і воля». Склад і програмні положення «Народної волі». (1879 – 1881). Практична діяльність народовольців. «Чорний переділ» (1879 – 1882) та його агітаційно – пропагандистська діяльність.

Перша світова війна.

Головні суперечності міжнародних відносин наприкінці XIX – на початку XX ст. Утворення військово-політичних блоків. Імперіалізм і початок боротьби за переділ світу.

Причини війни та її характер. Проблема походження Першої світової війни в сучасній історіографії. Вбивство в Сараєво та липнева криза 1914 р. Плани великих держав. Початок війни. „План Шліффена”. Наступ російської армії в Пруссії. Битва на р. Марна. Перехід до позиційної (окопної) війни. Військові кампанії 1915 - 1918 рр.

Два підходи до мирного післявоєнного врегулювання: Декрет про мир і „14 пунктів” президента В. Вільсона. Паризька мирна конференція. Умови мирних договорів з Німеччиною та її союзниками. Створення Ліги Націй. Вашингтонська конференція та її рішення. Генуезька конференція та Рапалльський договір. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

Підсумки та наслідки Першої світової війни.

Версальсько-Вашингтонська система.

Два підходи до мирного врегулювання: Декрет про мир і «14 пунктів» президента В. Вільсона. Паризька мирна конференція. Умови мирних договорів з Німеччиною та її союзниками. Створення Ліги Націй. Вашингтонська конференція та її рішення. Генуезька конференція та Рапалльський договір. Суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.

«Новий курс» Ф. Д. Рузвельта.

Соціальні наслідки світової економічної кризи 1929 – 1933 рр. в США. Зростання соціальної напруги. Завдання та етапи «нового курсу». Втручання держави в регулювання економічного життя та соціальних відносин. Допомога безробітним і організація громадських робіт. «Закон Вагнера» та створення системи соціального страхування. Значення «нового курсу» для подолання наслідків економічної кризи.

Туреччина в 1918 – 1923 рр.

Крах Османської імперії. Антиколоніальний рух. Мустафа Кемаль (Ататюрк). Кемалійська революція. Проголошення Турецької республіки та її міжнародне визнання.

Країни Центральної Америки в 1930-х роках.

Особливості політики урядів країн Латинської Америки в галузі управління економікою. Соціальна ситуація в латиноамериканському регіоні. Складання політичних партій націонал-реформістського характеру. Поширення діяльності лівих партій. Особливості розвитку праворадикальних організацій.

Друга світова війна.

Причини, характер та періодизація Другої світової війни. Основні події на першому етапі війни (1939 - 1941). План «Барбаросса» і план «Ост». Напад Німеччини на СРСР. Події на радянсько-німецькому фронті (1941 - 1942). Сталінградська та Курська битви. Формування антигітлерівської коаліції. Тегеранська конференція. Відкриття другого фронту. Вирішальні перемоги Червоної Армії. Завершення і підсумки війни. Рішення Ялтинської та Потсдамської конференцій.

Створення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи в другій половині 1940-х рр.

Політичне та соціально-економічне становище країн Центральної та Східної Європи наприкінці Другої світової війни. Прихід до влади вітчизняних (національних) фронтів, роль комуністів у перших демократичних урядах. Формування режимів «народної демократії»: суть поняття, соціальний та політичний характер режимів, причини встановлення та основні етапи процесу. Перетворення другої половини 1940-х рр. Наслідки встановлення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи.

Причини та етапи «холодної війни».

Походження «холодної війни». Фултонська промова В. Черчіля. Створення блоку НАТО. Поява Варшавського договору. Розпал «холодної війни». Війна в Кореї. Карибська криза. Інтервенція США у В'єтнам. Втручання СРСР в Афганістані. Завершальний етап «холодної війни».

Політичний та економічний розвиток Іспанії в другій половині XX ст.

Соціально-економічне становище Іспанії після Другої світової війни. «Хартія іспанців» 1945 р. Трансформація «франкізму» в другій половині 40-х - 50-х рр. Вихід Іспанії з міжнародної ізоляції. Громадсько-політичний рух в Іспанії в другій половині 60-х - першій половині 70-х рр. Іспанія у перші роки після Ф.Франко. Військовий заколот 1981 р. Прихід до влади ІСРП. Уряд Ф. Гонсалеса, його внутрішня та зовнішня політика. Іспанія на рубежі століть.

Створення та розвиток Китайської Народної Республіки

Громадянська війна 1946 – 1949 рр. Утворення КНР. Особливості економічного та політичного розвитку. «Культурна революція» та її наслідки. Китай після Мао Цзедуну. Ден Сяо-пін. Успіхи Китай векономічному та соціальному розвитку.

Кубинська революція 1959 р. та її значення для латиноамериканського регіону.

Соціально-економічний розвиток Куби у 1940 - 1950-х рр. Військовий переворот 10 березня 1952 р. та прихід до влади Фульхенсіо Батісти. Антидиктаторський виступ 1953 р. та «Рух 26 липня». Фмдель Кастро Рус. Партизанська війна на Кубі та падіння уряду Ф. Батісти. Економічне та політичне становище Куби у 1960-х рр., курс на побудову соціалізму.

Події у Чехословаччині 1968 р.

Криза «реального» соціалізму в країні. Процес демократизації громадсько-політичного життя: свобода слова, друку, створення організацій, виїздів за кордон, повне завершення реабілітації жертв політичних репресій. Події квітня - травня 1968 р. Демократизаційні процеси в КПЧ та занепокоєння в Москві і серед лідерів країн ОВД. Маніфест «2000» слів. Введення військ ОВД у Чехословаччину. Наслідки «Празької весни» для країни та держав соціалістичної співдружності.

Суспільно-політичні перетворення у країнах Центральної та Східної Європи наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст.

Соціально-економічне та політичне становище країн Центральної та Східної Європи в кінці 70-х – середині 80-х рр.; наростання кризових явищ в економіці ті ідеологічній сфері. Політика радянського керівництва щодо оновлення владних еліт в регіоні. Демократизація внутрішньополітичного життя в країнах Центральної та Східної Європи в середині – другій половині 80-х рр. Виникнення багатопартійності. Демократичні («оксамитові») революції в Чехословаччині, Угорщині, Болгарії, Польщі 1989 р. Криваві події в Румунії в грудні 1989 р. Соціально-економічні та політичні наслідки падіння режимів «народної демократії».

Африка в умовах падіння колоніальної системи

Передумови процесу деколонізації Африки. Розпад колоніальної системи. Роль СРСР. Створення від незалежних держав. Неоколоніалізм. Руд неприєднання.

Індійський національний конгрес

Заснування партії. Рух за незалежність в Індії. Національний конгрес під керівництвом М. Ганді. Діяльність ІНК після здобуття незалежності. Джавахарлал Неру та Індіра Ганді.

Причини розпаду Югославської федерації та охарактеризувати його наслідки.

Політичний та соціально-економічний розвиток СФРЮ в 80-х рр. XX ст. Загострення суперечностей між республіками. Становище в Союзі Комуністів Югославії. Етнічний та релігійний чинники розпаду Югославії. Багатопартійні вибори 1990 р. до республіканських органів влади та «парад суверенітетів». Проголошення незалежності Словенії, Хорватії, Македонії, Боснії та Герцеговини. Утворення Союзної Республіки Югославія в складі Сербії та Чорногорії. Сербо-хорватський, боснійський та косовський збройні конфлікти на території колишньої Югославії протягом 90-х рр. XX ст. Військові дії НАТО проти СРЮ.

РОЗДІЛ III. АРХЕОЛОГІЯ

Значення археології у вивченні минулого людства

Завдання археології. Археологія в системі гуманітарних і природничих наук, її співвідношення з поняттями «праісторія» та «протоісторія». Напрямки спеціалізації археологів. Основні принципи й теоретичні підходи в археологічній науці. Місце археології в сучасному суспільстві, її пізнавальне, світоглядне та практичне значення. Концепція сучасного відношення до об'єктів археологічної спадщини на основі правових документів міжнародних організацій.

Становлення та розвиток археологічної науки

Зародження археологічної думки у стародавньому світі. Ставлення до археологічних старожитностей у XV–XVII ст. Антикварний підхід. Археологічні студії XVIII ст. Вірування у «стріли й сокири громові» в археологічному контексті. Основні здобутки археології у XIX ст. Формування археології як науки. Становлення та розвиток археології на українських землях.

Археологічна періодизація

Перші спроби побудови «археологічної» періодизації минулого людства у стародавньому світі. Внесок К. Томсена, Я. Ворсо та С. Нільсона в наукове обґрунтування «системи трьох віків». Формування періодизації кам'яної доби та виділення енеоліту. Археологічна періодизація минулого України.

Типи стаціонарних археологічних пам'яток

Поселення. Місцезнаходження та стоянки. Селища. Городища: їх складові та різновиди. Археологічні ознаки міст. Значення поняття «тель» (тепе, гуюк) в археології. Поховання та могильники: характеристики за обрядом і поховальною спорудою. Інгумація та кремація. Кенотаф. Грунтові поховання. Кургани і гробниці. Визначення поняття «скарб» в археології: поділ за складом та причинами депонування (призначенням). Мегаліти: менгіри, кромлехи, дольмени. Пам'ятки господарської діяльності. Архітектурно-археологічні пам'ятки. Печерні та підводні пам'ятки.

Культурний шар і стратиграфія в археології

Поняття «культурний шар», «материк», «стерильний прошарок» і співвідношення між ними. Процеси, в результаті яких відбувається формування культурного шару. Основні характеристики культурного шару. Умови зберігання археологічного матеріалу на пам'ятках. Стратиграфія, стратиграфічний метод і відносна хронологія. Перекоп і перевідкладення. Стратиграфічний ярус і «горизонтальна стратиграфія». Характеристика споруд: денна поверхня та будівельні періоди. Відкриті та закриті археологічні комплекси в археології.

Археологічні знахідки й типологічний метод

Мобільні джерела (знахідки): знаряддя праці, предмети побуту, предмети озброєння та спорядження, прикраси. Тип, типологічний метод і відносна хронологія. Серіація. Археологічна культура: визначення, методи виділення та найменування.

Процедура археологічних досліджень.

Археологічна розвідка

Завдання та різновиди археологічної розвідки. Геологічні та фізико-географічні умови розташування археологічних пам'яток. Основні прийоми виявлення археологічних пам'яток та їх ознаки. Попередні польові роботи на об'єкті. Аерофотозйомка та геофізичні методи розвідки (електророзвідка, магніторозвідка і сейсморозвідка).

Процедура археологічних досліджень.

Археологічні розкопки

Методика розкопок давніх поселень. Шурфи і траншеї. Закладання розкопу. Особливості вивчення житлових і господарських об'єктів. Основи методики розкопок давніх поховань. Дослідження ґрунтового могильника. Розкопки курганів. Вивчення поховань. Польова фіксація та документація. Історичні реконструкції в археології.

Історико-археологічні методи абсолютного датування.

Датування в археології за писемними й епіграфічними джерелами. Особливості датування археологічного матеріалу за нумізматичними знахідками. «Terminus post quem» і «terminus ante quem». Датування археологічних старожитностей за художніми особливостями. Датування за аналогіями і його різновиди.

Радіоактивні методи абсолютного датування в археології

Радіоізотопні методи абсолютного датування. Історія винайдення та загальна суть радіовуглецевого датування. Особливості конвенційного радіокарбонного датування. Принципи калібрування при радіокарбонному датуванні. Переваги використання прискорювального мас-спектрометра при проведенні абсолютного датування. Принципи та можливості калій-аргонового методу датування в археології. Зміст та можливості датування за урановими серіями й трекового датування. Термолюмінесцентне датування та датування за електронним спіновим резонансом.

Природничі методи абсолютного датування в археології: за кліматичними циклами, термозалишковим магнетизмом та гідратацією обсидіану

Кліматичні цикли і датування. Зміст і можливості дендрохронологічного датування. «Проблема старого дерева» при радіовуглецевому чи дендрохронологічному датуванні. Принципи та специфіка абсолютного датування за стрічковими глинами. Археомагнітне датування. Датування за гідратацією обсидіану.

Природничі дослідження в археології

Зміст і значення палеоантропологічних, -ботанічних та -зоологічних досліджень в археології. Генетичні дані в археології. Палеогеографія. Значення петрографічних і металознавчих досліджень в археології (спектральні та металографічні). Вивчення давніх технологій. Експеримент в археології. Трасологічний метод.

Ранній палеоліт

Загальна характеристика доби каменю. Природне середовище та характер стаціонарних пам'яток олдувайської епохи. Кам'яні знаряддя і техніка їх виготовлення в

олдувайську епоху. Процес розселення людини та характер стаціонарних пам'яток ашельської доби. Кам'яні знаряддя і техніка їх виготовлення в ашельську добу. Ранньопалеолітичні пам'ятки України. Багатошарова стоянка Королеве.

Середній палеоліт

Стоянки й особливості житлобудування середнього палеоліту. Кам'яні знаряддя і техніка їх виготовлення в середньому палеоліті. Полювання в епоху мустьє. Світоглядні уявлення та поховання середнього палеоліту. Пам'ятки середнього палеоліту в Україні: Молодове I, Молодове V, Кіік-Коба, Заскельне VI, Рихта й ін.

Господарство та побут пізнього палеоліту

Природно-кліматичні умови та їх вплив на людину в пізньому палеоліті. Знаряддя і техніка їх виготовлення в пізньому палеоліті. Загальна характеристика стоянок і жител пізнього палеоліту. Асортимент одягу та прикрас. Особливості полювання в пізньому палеоліті. Пізньопалеолітичні пам'ятки України. Спосіб життя в прильодовикових умовах: мисливці на мамонтів, мисливці на бізонів, мисливці на північного оленя.

Культурні області Європи у пізньому палеоліті та прояви духовної культури

Періодизація пізнього палеоліту. Основні культурні області Європи у пізньому палеоліті: селет, оріньяк та епіоріньяк, перигордьєн, гравет і епігравет, солютре, мадлен, свідер й ін. Релігійні уявлення та поховання пізнього палеоліту. Печерне мистецтво пізнього палеоліту: Шове, Альтаміра, Ляско, Тюк де Одубер тощо. Мистецтво малих форм. Декоративно-прикладне мистецтво. Зразки пізньопалеолітичного мистецтва з пам'яток України: Мезин, Межиріч, Добранічівка, Кирилівка, Молодове, Дорошівці.

Мезоліт

Зміни природно-кліматичних умов та їх вплив на людину в мезоліті. Мезолітичні знаряддя і техніка їх виготовлення. Господарство та побут мезолітичної доби. Прояви духовної культури та поховання мезолітичного часу. Поява могильників. Культурно-хронологічне членування мезоліту. Археологічні культури та пам'ятки мезоліту України.

Господарство та побут неоліту.

Неолітична революція

Загальні тенденції розвитку господарства і побуту в неоліті. Знаряддєвий і господарський підходи до виокремлення неоліту. Поняття «неолітична революція». Пам'ятки неолітичного часу Єрихон і Чатал-Гуюк. Специфіка поховань епохи неоліту. Прояви мистецтва в неоліті.

Неоліт України

Шляхи неолітизації населення Півдня Східної Європи. Культурно-хронологічне членування неоліту. Неолітичні культури України: буго-дністровська, лінійно-стрічкової кераміки, дніпро-донецька, сурська, Криш-Старчево, ямково-гребінцевої кераміки.

Енеоліт

Значення кольорової металургії в розвитку людства. Основні технологічні етапи розвитку найдавнішої металургії. Первинний центр зародження металургії та його продукція. Балкано-Карпатська металургійна провінція. Революція вторинних продуктів.

Спільнота Трипілля-Кукутені та її сусіди

Походження та розвиток культурно-історичної спільноти Трипілля-Кукутені: періодизація та локальні групи; топографія, планіграфія й архітектура поселень; базові галузі господарства; духовна культура. Енеолітичні культури України: Болград-Алдень, полгарська

культура. культурно-історична спільнота Лендель, культура лійчастих кубків, середньостогівсько-хвалинська КІС, азово-чорноморська лінія розвитку степового енеоліту.

Епоха бронзи

Бронзовий вік як культурно-історична епоха. Динаміка поширення мідних-бронзових виробів у Старому Світі. Вплив металургії бронзи на соціально-економічний та військово-політичний розвиток. Поглиблення суспільного поділу праці. Колісний транспорт і мореплавство. Циркумпонтійська металургійна провінція. Доба пізньої бронзи. Європейська, Євразійська та Кавказька металургійні провінції. Феномен скарбів.

Доба ранньої та середньої бронзи на території сучасної України

Загальна характеристика епохи бронзи. Етнокультурна ситуація на території сучасної України: ямна культурно-історична спільнота, кемі-обинська культура, культура кулястих амфор, культура Баден, культури шнурової кераміки, катакомбна культурно-історична спільнота, культури багатоваликової кераміки. Етнічні реконструкції.

Епоха пізньої бронзи на Півдні Східної Європи

Загальна характеристика. Вдосконалення у металургії та металообробці бронзи. Пізній та фінальний етапи епохи бронзи на території сучасної України: тшинецько-комарівська культурно-історична спільнота, зрубна культурно-історична спільнота, сабатинівська культура та культур Ноа, культури Отомань і Станове, білозерська культура, білогрудівська культура, мар'янівська та бондарихинська культури, голіградська культура. Етнічні реконструкції.

Доба раннього заліза

Значення поняття «доба раннього заліза» та початкова стадія використання чорного металу (метеоритного). Найважливіші стадії пізнання рудного заліза та його історичне значення. Часова та просторова характеристика процесу настання залізної доби в Старому Світі. Гальштатська та латенська культурно-історичні спільноти та зони їх впливу.

Передскіфський період на Півдні Східної Європи

Періодизація і хронологія доби раннього заліза на території України. Етнокультурна ситуація. Кіммерійці та їхні сусіди. Писемні свідчення про кіммерійців. Археологічні кореляти кіммерійців (чорногорівські та новочеркаські поховання). Чорноліська культура. Висоцька культура. Михалківська група.

Скіфська археологія

Хронологія скіфського періоду доби раннього заліза. Скіфи за писемними джерелами. Злет і падіння Скіфії. Комплекс скіфської культури (скіфська тріада). Скіфський звіриний стиль. Релігія та поховальний обряд. Скіфія і хлібороби лісостепової та лісової смуг. Пам'ятки і матеріальна культура. Західна Волинь, Верхня та Середня Наддністрянщина, Закарпаття. Милоградська культура. Юхнівська культура. Старожитності таврів.

Сарматський період у Північному Причорномор'ї

Хронологія та періодизація сарматських старожитностей. Поява сарматів у Північному Причорномор'ї. Політична історія сарматів. Савромати. Сарматська культура. Пізні скіфи.

Класична археологія Північно-Західного Причорномор'я

Грецька колонізація і виникнення античних поселень. Зародження грецьких міст-держав. Нижнє Побужжя (Борисфеніда, Ольвія). Нижнє Подністров'я (Ніконій і Тіра). Античні старожитності о. Зміїний. Топографія, планування та архітектура міст. Економічний розвиток, соціальна структура й етнічний склад населення за археологічними даними. Основні категорії пам'яток і матеріальна культура. Некрополі. Поселення хори. Епіграфічні пам'ятки. Особливості розвитку античних центрів у класичний період, добу еллінізму та римський період.

Антична археологія Криму

Грецька колонізація Криму. Херсонес Таврійський. Боспорська держава: Пантікапей, Німфей, Мірмекій, Тіритака, Ілурат. Топографія, планування та архітектура міст. Економічний розвиток, соціальна структура й етнічний склад населення. Торгівля та грошовий обіг. Основні категорії пам'яток і матеріальна культура. Некрополі. Епіграфічні пам'ятки. Особливості розвитку античних центрів у класичний період, за доби еллінізму та в римський період. Пам'ятки пізньоантичного періоду.

Археологія давніх цивілізацій. Віхи в історії дослідження

Археологічні дослідження Стародавнього Єгипту. Історія археологічних досліджень Месопотамії. Відкриття та вивчення старожитностей давніх Індії та Китаю. Вивчення хетських старожитностей. Відкриття Егейської культури: Троя, Мікени, Кнос. Класична археологія. Біблійна археологія. Археологія давніх цивілізацій Нового Світу.

Археологічні старожитності України латенського часу

Історичне та етнокультурне тло III–I ст. до н.е. Латенські пам'ятки Закарпаття. Зарубинецька культура та пізньозарубинецькі пам'ятки. Культура Поянешти-Лукашівка.

Археологія України ранньоримського періоду

Історичне та етнокультурне тло I–II ст. н.е. Пшеворська культура. Липицька культура. Зубрицька культура. Господарство та соціальний лад. Поняття «археологія ранніх слов'ян».

Археологія України пізньоримського періоду

Історичне та етнокультурне тло III–V ст. н.е. Початок доби переселення народів. Гунський час. Черняхівська культура. Київська культура. Культура карпатських курганів. Вельбарська культура. Господарство та соціальний лад.

Археологічні культури слов'ян (склавинів і антів) V–VII ст.

Візантійські автори про антів та склавинів. Велике розселення слов'ян. Празько-корчацька культура. Пенківська культура. Колочинська культура. Спільні та відмінні риси. Пастирське городище.

Археологічні пам'ятки східних слов'ян VIII–X ст.

Східні слов'яни (літописні племена) у VIII–X ст. Райковецька культура. Волинцевська і роменська культури. Господарство і соціальна структура східних слов'ян напередодні утворення держави. Духовна культура.

Археологія княжої доби. Соціально-економічний та культурний розвиток

Загальна характеристика періоду. Основні типи стаціонарний пам'яток: поселення, городища, могильники. Східнослов'янські та неслов'янські археологічні пам'ятки періоду формування та становлення держави. Період удільної роздробленості. Житлобудування і побут. Землеробство і тваринництво. Промисли та ремесла. Торгівля та грошовий обіг. Озброєння та спорядження. Християнство і пережитки язичництва. Поширення писемності.

Археологія княжої доби. Міста Середнього Подніпров'я та Галицько-Волинської держави

Загальна характеристика періоду. Міста і замки, структура населених пунктів, монументальна архітектура. Київ та Київська земля. Чернігів та Чернігово-Сіверська земля. Переяславська земля. Археологія міст Галицько-Волинської держави: Галич, Звенигород, Тербовля, Василів, Володимир, Луцьк, Белз.

Середньовічні пам'ятки півдня України

Етнокультурна ситуація в степу. Поява кочового та напівкочового населення тюркського й угорського походження. Пам'ятки кочівників VI–VII ст. «Скарб» з Малої Перещепини. Салтівська культура. Кочівницькі оховання IX–X та XI–XIII ст. Кам'яні баби. Пам'ятки ранньосередньовічного Криму. Мангуп, Чуфут-Кале, Інкерман. Візантійська культура. Печерні міста. Корсунь. Судак. Оборонна, культова та житлово-господарська архітектура. Золотоординські міста. Солхат. Кафа. Середньовічний Білгород-Дністровський.

Археологія доби українського козацтва

Постсередньовічна археологія. Запорозькі Січі, паланки, зимівники. Замки та фортеці: Хотин, Кам'янець-Подільський, Луцьк, Меджибіж, Богородицька фортеця. Поле битви під Берестечком. Керамічні та скляні вироби. Речі побуту й одяг. Знаряддя праці. Озброєння. Архітектура. Нумізматичні та сфрагістичні старожитності. Поховання і цвинтарі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ І.

1. Бойко О. 30 років незалежності України: у 2-х т. Т. 1. До 18 серпня 1991 року. Харків: Фоліо, 2021. 448 с.
2. Бойко О.Д. Новітня Історія України (2014-2019 рр.). Київ: Академія, 2020. 160 с.
3. Ботушанський В. Нариси з історії освіти на Буковині (XIX - початок ХХІ ст.). Чернівці: Технодрук, 2017, 175 с.
4. Вегеш М. Державотворчі процеси у Карпатській Україні (1938-1939) [Текст]: Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2020. 552 с.
5. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн. 2: Мовою документів і свідчень /Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. ред.), О. Ю. Кирієнко (відп. секр.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. К.: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2015. 800 с.
6. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х книгах. Кн.1: Історичні нариси / Упорядн. О. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. К.: ТОВ Вид-во «КЛІО», 2014. 784 с.
7. Величко Самійло. Літопис / Упорядники: Геннадій Боряк, Тетяна Таїрова-Яковлева. Київ: Кліо, 2020.
8. Віднянський С. Світ напередодні Другої світової: до історіографічних інтерпретацій початку війни. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. № 28. 2019.
9. Голубець М. Велика історія України. У 2-х томах. Київ, 2019. 400 с.
10. Грушевський М. Історія України-Руси: У 11 т., 12 кн. / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського та ін. К.: Наук. думка, 1991 – 2000. *Пам'ятки історичної думки України*.
11. Гуржій О. Західна Європа та Гетьманщина в середині XVII-XVIII: соціально-економічні аналогії, закономірності, специфіка. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2021.
12. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Козацька Україна. Боротьба за державу (XVI-XVII ст.). Київ: Арій, 2020.
13. Гуржій О. Україна в суспільно-політичних комбінаціях імперського уряду Росії (30-90-ті рр. XVIII ст.) / Відп. ред. В.А.Смолій. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019.
14. Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914 – 1921 рр.). Документи і матеріали. Чернівці: Чернівецька обласна друкарня, 2009. 512 с
15. Дорошенко Д. Нарис історії України. К.: Світ, 1991. 576 с.
16. Епоха Вітовта в історії України: 1387-1430. Авт. кол: Б.Черкас, Д.Вашук, Г.Кіркене, А.Бумблаускас, Л.Скурвідайте. Балтія-Друк, 2020.
17. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. Львів: Вид-во НТШ у Львові, 1991. 230 с.
18. Журавльов Денис. Іван Мазепа: людина, політик, легенда. Харків: Фоліо, 2020.
19. Історія України. Курс лекцій. К., «Фенікс», 2015. 376 с.
20. Історія Української держави: Гетьманат ранньомодерної доби. Київ: Арій, 2018.
21. Кармазіна М. С. Між історією і політикою: моногр. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 560 с.
22. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Київ: ТОВ «Центр навч. літератури», 2019.
23. Лоза Ю. Історичний Атлас України. К.: Мапа, 2015. 320 с.
24. Люблінська унія 1569 року. Правові акти. Передмова й упорядкування: Генрик Літвін. Київ, 2019.
25. Магочій Павло Роберт. Історія України / Переклад з англ. К.: Критика, 2007. 639 с.
26. Мицик Ю., Бажан О. Історія України. Навчальний посібник. К.: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2015. 680 с.
27. Мірчук Петро. Коліївщина. Гайдамацьке повстання 1768 р. Київ: Центр навч. літ-ри, 2020.
28. Павленко С. Іван Мазепа. Догетьманський період. Київ: Мистецтво, 2020.

29. Патер І. Головна засада його діяльності – українство (до політичних переконань Степана Смаль-Стоцького). Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 210–230.
30. Патриляк І. Визвольна боротьба ОУН й УПА (1939-1960 рр.): Монографія. Київ: ВД АДЕФ-Україна, 2020. 712 с.
31. Патриляк І. Тотальна війна на винищення: окупаційний режим Німеччини та її союзників в Україні (1941–1944 рр.). Від Рейхстагу до Іводзіми. Україна та українці у Другій світовій. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2017. С. 72–100.
32. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Х., 2016. 496 с.
33. Сас П. Петро Конашевич-Сагайдачний: чесний лицар. Київ: Парламентське вид-во, 2020.
34. Старченко Наталя. Українські світи Речі Посполитої. Київ: Laurus 2021.
35. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурс і практика. К., 2015. 420 с.
36. Субтельний О. Україна: Історія. К.: Либідь, 1991. 510 с.
37. Таїрова-Яковлева Т. Гетьмани України. Історія про славу, трагедії та мужність. Київ: Кліо, 2015. 424 с.
38. Терещенко Ю. Довге ХІХ століття: спротив асиміляції. К.: Темпора, 2022. 838 с.
39. Чухліб Т. В. Булава проти скіпетра. Україна у Великій Північній війні 1700–1721 років / Відп. ред. О. Гуржій. Київ: Арій, 2019.
40. Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення ХVІ–ХVІІІ століть. У двох книгах. Київ: КЛЮ, 2019.
41. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К.: Генеза, 2005. – 175 с.
42. Яковлева Т.Г. Гетьманщина в другій половині 50-х років ХVІІ ст. Причини і початок Руїни. К., 1998.
43. Яковлева Т.Г. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради-2 до Андрусівської угоди (1659 – 1667 рр.). К., 2003.
44. Яневський Д. Відомі історії нашої держави. 1781 – 1914 роки. К.: Фоліо, 2022. 300 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ II

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни. Археологія та історія. К., 2012.
2. Акунін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492-1918 рр.): Хронологія події. – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2013. 575 с.
3. Археологія України за роки Незалежності / ред. Я.П. Гершкович. К., 2022.
4. Балух В. О., Коцур В. П. Ранньомодерна Європа. Чернівці, 2016.
5. Блек Дж. Історія світу від найдавніших часів до сьогодення. Київ, 2021.
6. Дейвіс Н. Європа. Історія. К.: Основи, 2020.
7. Дженкінс С. Стисла історія Європи. К., 2021.
8. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М. Поп І. І. Нариси історії Чехії: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2017.
9. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки 1945–2013 рр.: навч. посіб. К.: Видавничий Дім «Слово, 2014.
10. Історія первісного суспільства: підручник / В. В. Скирда, Б. А. Шрамко. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 172 с.
11. Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації з польової антропології. К., 2019.

12. Козицький А. Новітня історія Азії та Африки: Посібн. у 3-х ч. Ч.1 Л., 2003. 430 с.; Ч.2. Л., 2003. 430 с.; Ч.3. Л., 2003. 430 с.;
13. Косміна В.Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу. Запоріжжя, 2011. 310 с.
14. Крижанівський О. Історія стародавнього Сходу. К.: Либідь, 2014. 500 с.
15. Крижановська О.О., Крижановський О.П. Історія Середніх віків. Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя: Курс лекцій: Навч. посібник. К.: Либідь, 2004.
16. Кузьмін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки, Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 456 с.
17. Лейберов О.О. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – до наших днів): Посібн. Ніжин, 2011. 103 с.
18. Мавріна О. С., Отрощенко І.В., Кіктенко В.О., Мусійчук В.А., Борділовська О.А. та ін. Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі. Колективна монографія. К.: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 2012. 220 с.
19. Модерні ідеології Азії. Колективна монографія. Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 256 с.
20. Мустафін О. Справжня історія пізнього Нового часу. Харків, 2017.
21. Навчально-методичні матеріали до курсу історії країн Західної Європи та Північної Америки (новітній період) / Укл. О. І. Сич, А. В. Мінаєв. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. 80 с.
22. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.) /Ред.: М.М. Швагуляк. Львів: Тріада плюс, 2015. 705 с.
23. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ століття / Відп. редактор В.І.Яровий. К., 2005. 816 с.;
24. Орлова Т. В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій : навч. посіб. / Т. В. Орлова. К. :Знання, 2012. 446 с.
25. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (ХV–ХХІ століття). К., 2007. 552 с.
26. Перша та друга світові війни в історії людства (до 100-річчя початку Першої і 75-річчя початку Другої світових воєн): Монографія / Наукова редакція д.і.н. проф. С. С. Трояна. Київ, 2014.
27. Поп Ю. І. Нова історія країн Азії і Африки (ХVІ – поч. ХХ ст.). К., 2012. 376 с.
28. Пуголюк Ю., Котенко В., Єфанова С. Обробка кераміки в польових і камеральних умовах (методичні рекомендації). Опішне, 2017.
29. Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (ХVІІІ – друга половина ХІХ ст.): Навч. посібн. К., 2007. 550 с.
30. Рудько С. О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. ХVІІІ – поч. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник. Острог, 2010. 220 с.
31. Ручинська О. А., Сергєєв І. П. Історія Стародавнього Сходу: Навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 108 с.
32. Салата О., Гордієнко В.В., Гордієнко Г.М. Кривошея І.І. Історія Середніх віків. Практикум. Частина 1. КНТ, Київ. 2017.
33. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України. К., 2012.
34. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.): Посібн. Суми, 2003. 288 с.;
35. Сич О. Всесвітня історія. Ранній Новий час (ХVІ - ХVІІІ ст.): навч. посібник. Чернівці, 2024.
36. Сич О. І. Доба Нового часу: хронологічні межі, внутрішня періодизація, історичний зміст. Методологія та філософія історії: актуальні питання дослідження та викладання / Під загал. ред. проф. О. І. Сича. Чернівці, 2019. Ч. ІІ. СС. 4 - 19.
37. Сич О. І. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.). Чернівці, 2008.
38. Сич О. І. Історія країн Заходу в міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.). Чернівці, 2008.

39. Сич О., Мінаєв А. Доба „холодної війни”: основні тенденції світового розвитку. Навчальний посібник. Чернівці, 2008.
40. Сич О., Мінаєв А. Світ у другій половині XX – на початку XXI ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку: Навчальний посібник. Чернівці: Наші книги, 2010. 200 с., іл.
41. Скакальська І. Археологія: навч.-метод. посібник. К., 2018.
42. Суспільно-політична історія країн Європи в XX столітті. Чернівці, 2011.
43. Терський С. Археологія України (середньовічна доба): Навч. посібник. Львів, 2017.
44. Тіндалл Дж. Б., Шай Д. Е. Історія Америки (6-те видання) / Пер. з англ.: Л. Притула, Г. Сташків, О. Щур. Львів, 2010.
45. Ткачук П. Д. Історія первісного суспільства, стародавнього Сходу й античних цивілізацій у термінах, назвах, поняттях і датах : навч.- метод. посіб. для студ. іст. ф-тівін-тутів, унів та вчителів історії. Вип. 2 / П. Д. Ткачук. Луцьк: Вид-во обл. друк., 2003. 174 с.
46. Шама, О. І. Хрестоматія з історії Стародавнього Сходу. Ч. 2. Тернопіль: ТНПУ, 2015. 490 с
47. Шарий А., Шимов Я. Коріння та корона. Нариси про Австро-Угорщину: доля імперії. К., 2021. 496 с.
48. Швагуляк М. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. - початок XXI ст.). Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів: Тріада плюс, 2011. 700 с., іл.
49. Шульце Г. Історія Німеччини. Київ, 2010.
50. Adelsgruber P., Cohen L., Kuzmany B. Getrennt und doch verbunden. Grenzstädte zwischen Österreich und Russland 1772–1918. Wien, Köln, Weimar, 2011. 316 s.
51. Fagan B. M., Durrani N. Archaeology: The Basics. London, 2022.
52. Mediumaevum. Середні віки / Л. Войтович, Н. Козак, Ю. Овсінський, М. Чорний. Львів, 2010.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО РОЗДІЛУ III

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни. Археологія та історія. Київ, 2012.
2. Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. Київ, 1997.
3. Археологія України за роки Незалежності / ред. Я.П.Гершкович. Київ, 2022.
4. Археологія України. Курс лекцій / Ред. Л.Л. Залізняк. Київ, 2005.
5. Баженов О.Л., Гуцал В.А. Археологія України: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2023.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України. Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль, 2005.
7. Етнічна та етнокультурна історія України: В 2 т. Київ, 2005.
8. Козак О.Д., Потехіна І.Д., Слободян Т.І., Гупало В.Д. Методичні рекомендації з польової антропології. Київ, 2019.
9. Малєєв Ю.М. Словник археологічних термінів. Київ, 1999.
10. Міхєєв В.К., Шрамко Б.А. Археологія залізного віку Східної Європи (навчальний посібник). Харків, 2000.
11. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України. Київ, 2012.
12. Скакальська І. Археологія: навч.-метод. посібник. Кременець, 2020.
13. Словник-довідник з археології. Київ, 1996.
14. Терський С. Археологія України (середньовічна доба): Навч. посібник. Львів, 2017.
15. Хадова М. Вступ до археології. Навчальний посібник. Житомир, 2023.
16. Archaeology in Practice. A Student Guide to Archaeological Analyses / Ed. by J. Balme and A. Paterson. Oxford, 2006.

17. Archaeology. The Key Concepts / Ed. by C. Renfrew and P. Bahn. London, New York, 2005.
18. A Companion to Archaeology / Ed. by J. Bintliff. Malden, Oxford, Carlton, 2006.
19. Drewett P.L. Field Archaeology: An Introduction. London, 1999.
20. Douglas Price T. Principles of archaeology. New York, 2007.
21. Fagan B. M., Durrani N. Archaeology: The Basics. London, 2022.
22. Renfrew C., Bahn P. Archaeology. Theories, Methods, and Practice. London, 2012.

Перелік питань до іспиту

Розділ І.

1. Охарактеризуйте становище давніх слов'ян на території України (V – VIII ст. н.е.).
2. Розгляньте особливості утворення та розвитку держави – Київська Русь.
3. Охарактеризуйте культуру та історичне значення Київської Русі.
4. Розгляньте особливості розвитку Галицько-Волинської держави.
5. Охарактеризуйте генезу українського козацтва та еволюцію Війська Запорозького (XVI – перша половина XVII ст.).
6. Висвітліть становище України під владою Речі Посполитої (друга половина XVI – перша половина XVII ст.). Оцініть особливості розвитку української культури.
7. Охарактеризуйте Національно-визвольну війну українського народу середини XVII ст.
8. Дайте оцінку діяльності гетьмана Богдана Хмельницького.
9. Розкрийте діяльність Кирило-Мефодіївського братства. Висвітліть роль Т.Г. Шевченка у національному русі 40-50-х рр. XIX ст.
10. Розкрийте особливості національно-культурного життя на західноукраїнських землях (у першій половині XIX ст.). Охарактеризуйте діяльність Руської Трійці.
11. Висвітліть революційні події 1848 – 1849 рр. на західноукраїнських землях та охарактеризуйте їх наслідки.
12. Розкрийте зміст та значення аграрної реформи на Наддніпрянській Україні (1861 р.).
13. Розкрийте зміст наслідки реформи в Наддніпрянській Україні 60-70-х рр. XIX ст.
14. Висвітліть становище Буковини у другій половині XIX – на початку XX ст.
15. Проаналізуйте особливості культури України у другій половині XIX ст.
16. Охарактеризуйте виникнення і діяльність Української Центральної Ради.
17. Розкрийте особливості проголошення Української Народної Республіки, її внутрішню і зовнішню політику.
18. З'ясуйте становище Української держави гетьмана П. Скоропадського.
19. Охарактеризуйте процес утворення Західноукраїнської Народної Республіки, її внутрішню та зовнішню політику.
20. Розкрийте особливості політики «українізації» у 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. та її наслідки.
21. Охарактеризуйте особливість Нової економічної політики в Україні.
22. Визначте політику індустріалізації в Україні (кінець 20-х – 30-ті рр. XX ст.).
23. Проаналізуйте політику насильницької колективізації сільського господарства в Україні (кінець 20-х – 30-ті рр. XX ст.).
24. Розкрийте причини та особливості голодомору в Україні в 1932–1933 рр.
25. Розкрийте особливості сталінських репресій в Україні (кін. 20-х-30-ті рр.).
26. Висвітліть процес анексії Радянським Союзом Західної України, Північної Буковини, Хотинського, Аккерманського та Ізмаїльського повітів Бессарабії та включення їх до СРСР.

27. Охарактеризуйте становище України в роки Другої світової війни. Дайте оцінку голоду 1946-1947 рр. в Україні.
28. Охарактеризуйте збройну боротьбу проти тоталітарної системи в західних областях України у другій половині 40-х – на початку 50-х рр. XX ст.
29. Охарактеризуйте процес лібералізації політичного режиму в Україні після смерті Сталіна.
30. Проаналізуйте економічні реформи 50-х рр. XX ст. у сільському господарстві й промисловості України та їх наслідки.
31. Розкрийте особливості дисидентського руху в Україні 60-80-х рр. XX ст.
32. Охарактеризуйте розвиток економіки України у 70-80 рр. XX ст.
33. Проаналізуйте політику русифікації в Україні (60-80-ті рр. XX ст.).
34. Охарактеризуйте обставини прийняття Декларації про державний суверенітет України та Акту проголошення незалежності України.
35. Охарактеризуйте вищі органи влади і управління незалежної держави України. Висвітліть основні засади Конституції України.
36. Проаналізуйте політичне життя в Україні (90-ті рр. XX – початок XXI ст.).
37. Розкрийте проблеми реформування й розвитку промисловості, транспорту, сільського господарства України (90-ті рр. XX – початок XXI ст.).
38. Охарактеризуйте розвиток культури в Україні на сучасному етапі.
39. Проаналізуйте зовнішню політику України на сучасному етапі.
40. Розкрийте політику агресії Росії проти України (2014-2023 рр.).

Розділ II.

41. Охарактеризуйте суспільно-політичний лад перших держав на Криті та в Ахейській Греції.
42. Проаналізуйте процес формування та особливості грецьких полісів.
43. Висвітліть причини, етапи та напрямки давньогрецької колонізації.
44. Простежити вплив походів Олександра Македонського на суспільно-політичний та економічний розвиток Греції та народів Азії та процес виникнення елліністичних держав.
45. Проаналізуйте основні тенденції розвитку Стародавнього Риму в період Республіки.
46. Проаналізуйте основні тенденції розвитку Стародавнього Риму в добу імперії.
47. Розкрийте основні досягнення античної цивілізації.
48. Дайте розгорнуту характеристику феодалізму в країнах Західної Європи доби Середньовіччя.
49. Визначте характерні риси розвитку Піренейських земель у VIII – XI ст., назвіть причини та результати Реконкісти.
50. Охарактеризуйте політичний та соціальний устрій Китаю в добу Середньовіччя.
51. Розгляньте шляхи розвитку Японії в добу Середньовіччя, проаналізуйте сутність системи сьогунату.
52. Висвітліть політичний та економічний розвиток держав Індії в добу Середньовіччя.

53. Розкажіть про причини, перебіг та наслідки хрестових походів.
54. Розкажіть про причини, перебіг та підсумки Столітньої війни.
55. Розкажіть про причини, перебіг та наслідки Тридцятилітньої війни.
56. Розкрийте причини, етапи та результати Англійської революції середини XVII ст.
57. Проаналізуйте передумови, сутність та соціальні наслідки промислового перевороту в Англії.
58. Охарактеризуйте причини та рушійні сили війни за незалежність північноамериканських колоній Англії та проаналізувати принципи Декларації незалежності та Конституції США.
59. Проаналізуйте підсумки та історичне значення Великої французької революції кінця XVIII ст.
60. Визначте характер і результати наполеонівських війн.
61. Поясніть походження і початок Першої світової війни.
62. Охарактеризуйте підсумки та наслідки Першої світової війни.
63. Охарактеризуйте результати революції в Туреччині 1918 – 1923 рр.
64. Розкрийте зміст поняття «Революція Мейдзі» та визначте місце цієї події в історії Японії.
65. Розкрийте причини, суть та наслідки «Празької весни»
66. Проаналізуйте причини, характер та наслідки створення режимів «народної демократії» у країнах Центральної та Східної Європи в другій половині 1940-х рр.
67. Розкрийте причини, зміст та характер суспільно-політичних перетворень у країнах Центральної та Східної Європи наприкінці 80-х – початку 90-х рр. XX ст.
68. Простежте етапи та шляхи об'єднання Італії (доба Рісорджіменто).
69. Простежте перебіг, етапи та характер об'єднання німецьких держав і створення імперії.
70. Охарактеризуйте суперечності Версальсько-Вашингтонської системи.
71. Розкрийте завдання, зміст і значення «Нового курсу» Ф. Д. Рузвельта.
72. Висвітліть причини, хід та підсумки революції та громадянської війни в Мексиці (1910 – 1917 рр.).
73. Висвітліть хід війни за незалежність іспанських колоній в Латинській Америці в першій чверті XIX ст.
74. Простежте розвиток Китаю в маоїстський та постмаоїстський періоди.
75. Охарактеризуйте діяльність Індійського національного конгресу в суспільно-політичному розвитку Індії після здобуття незалежності.
76. Простежити процес деколонізації Африки та розкрити сутність політики неокolonіалізму.
77. Охарактеризуйте ідеологію та практику німецького нацизму.
78. Розкрийте причини та етапи «Холодної війни».
79. Висвітліть причини та підсумки Громадянської війни в США (1861 – 1865 рр.).
80. Охарактеризуйте причини та етапи Іспанської революції 1931 - 1939 рр.

Розділ III

81. Дайте визначення археології як науки та розкрийте її значення у вивченні минулого людства.
82. Охарактеризуйте становлення та розвиток археологічної науки.
83. Проаналізуйте перші спроби побудови археологічної періодизації історії людства та подайте її сучасне бачення.
84. Виділіть основні типи стаціонарних пам'яток в археології. Окресліть їх хронологічні межі.
85. Поясніть поняття «культурний шар» і «стратиграфія» в археології.
86. Виокреміть категорії археологічних знахідок, особливості використання типологічного методу для їх вивчення та виділення археологічних культур.
87. Висвітліть завдання археологічної розвідки, особливості її проведення та різновиди.
88. Висвітліть основи методики розкопок археологічних пам'яток і ведення польової документації.
89. Розкрийте зміст та можливості історико-археологічних методів абсолютного датування в археології.
90. Розкрийте зміст та можливості радіоактивних методів абсолютного датування в археології.
91. Проаналізуйте можливості датування археологічних старожитностей за кліматичними циклами, термозалишковим магнетизмом та гідратацією обсидіану.
92. Поясніть значення природничих досліджень в археології (антропології, палеобіології, палеогеографії тощо).
93. Дайте характеристику раннього палеоліту.
94. Охарактеризуйте старожитності середнього палеоліту.
95. Дайте характеристику господарства та побуту пізнього палеоліту.
96. Визначте основні культурні області Європи у пізньому палеоліті та вкажіть прояви духовної культури.
97. Подайте загальну характеристику мезоліту.
98. Проаналізуйте господарство та побут неоліту. Розкрийте поняття «неолітична революція».
99. Наведіть загальну характеристику неолітичних культур України.
100. Проаналізуйте основні зміни матеріальної культури та досягнення в добу енеоліту.
101. Висвітліть основні характеристики культурно-історичної спільноти Трипілля-Кукутені та її сусідів.
102. Дайте загальну характеристику епохи бронзи.
103. Висвітліть етнокультурну ситуацію доби ранньої та середньої бронзи на території сучасної України.
104. Проаналізуйте етнокультурну ситуацію епохи пізньої бронзи на Півдні Східної Європи.
105. Розкрийте зміст поняття «доба раннього заліза».
106. Охарактеризуйте передскіфський період на Півдні Східної Європи.

107. Проаналізуйте основні досягнення у галузі скіфської археології.
108. Дайте загальну характеристику сарматського періоду в Північному Причорномор'ї.
109. Охарактеризуйте основні пам'ятки класичної археології Північно-Західного Причорномор'я.
110. Подайте характеристику античних старожитностей Криму.
111. Вкажіть основні віхи в історії археологічних досліджень давніх цивілізацій Старого і Нового світу.
112. Проаналізуйте історико-культурну ситуацію на території сучасної України в латенський час.
113. Проаналізуйте історико-культурну ситуацію на території сучасної України в ранньоримський період.
114. Проаналізуйте історико-культурну ситуацію на території сучасної України у пізньоримський час.
115. Вкажіть основні складові матеріальної культури слов'ян V–VII ст.
116. Охарактеризуйте археологічні старожитності східних слов'ян VIII–X ст.
117. Проаналізуйте соціально-економічний та культурний розвиток населення України княжої доби за даними археології.
118. Охарактеризуйте структуру й археологічні пам'ятки літописних міст Середнього Подніпров'я та Галицько-Волинської держави.
119. Дайте характеристику середньовічних археологічних пам'яток півдня України.
120. Висвітліть основні досягнення в археології доби українського козацтва.

Критерії оцінювання

1. Атестація здобувачів вищої освіти здійснюється у формі кваліфікаційного екзамену.
2. Знання та уміння, продемонстровані здобувачами під час іспиту оцінюються за 100-бальною шкалою.
3. Атестаційний іспит містить три аналітичні питання з обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми «Історія та археологія».
4. За відповідь на одне питання здобувач одержує від 0 до 33 балів.

Критерії оцінювання відповіді на перше питання (максимум 33 бали)

30-33 бали – здобувач вищої освіти ґрунтовно, глибоко та всебічно висвітлює питання білету; під час відповіді демонструє логічну послідовність й конкретизовану аргументацію, розкриваючи проблематику питання; повністю відповів на всі додаткові запитання.

25-29 балів – здобувач вищої освіти достатньо ґрунтовно аналізує питання; у конкретизованій логічній формі будує свою відповідь, яка є послідовною, з належною аргументацією; в ході відповіді демонструє комплексний підхід при характеристиці наведених фактів; відповідь є повною, однак мають місце поодинокі неточності або фактологічно розпливчастість.

18-24 балів – здобувач вищої освіти висвітлює значну частину питання, використовуючи елементи системного аналізу; відповіді на питання є в цілому повними, але наявна недостатня аргументація відповідних положень; так само присутні несуттєві фактологічні помилки; відповіді на додаткові питання позбавлені необхідної повноти.

10-17 балів – здобувач вищої освіти не повністю розкрив зміст питання; демонструє лише фрагментарні навички комплексного аналізу відповідної проблематики; відповіді на питання є достатньо повними, однак аргументація позбавлена необхідної повноти та переконливості, є фактологічні помилки; відповіді на додаткові питання надані частково і не характеризуються повнотою змісту.

0-9 балів – здобувач вищої освіти не відповів на питання білету; продемонстрував відсутність логічних навичок при розкритті сутності проблематики; відповіді на питання позначені суттєвими помилками; відповіді на додаткові питання не надані.

***Критерії оцінювання відповіді на друге питання
(максимум 33 бали)***

30-33 бали – здобувач вищої освіти ґрунтовно та всебічно, послідовно і логічно висвітлює питання білету; в ході відповіді він демонструє чітку аргументацію, фактологічну панорамність, переконливість при поясненні дискусійних моментів; демонструє здатність критично мислити і вміння належним чином використовувати базовий категоріально-понятійний апарат.

25-29 балів – здобувач вищої освіти демонструє переконливу здатність самостійно генерувати обґрунтоване ставлення до неоднозначних історичних концепцій, моделей та ідей; у достатній повноті відповів на всі додаткові питання.

18-24 бали – здобувач вищої освіти на достатньому фаховому рівні аналізує виокремлену проблематику; аргументація при відповіді конкретизована, із залученням аналітичного пояснювального інструментарію; демонструє здатність критично мислити, узагальнювати й резюмувати; відповіді на питання в цілому є повними, проте позбавлені аналітичної глибини.

10-17 балів – здобувач вищої освіти висвітлює значну частину питання, демонструючи певний рівень фаховості та фактологічної обізнаності; однак наявне нечітке розуміння сутності альтернативних міркувань з відповідної проблеми; відповіді на додаткові питання надані.

0-9 балів – здобувач вищої освіти не продемонстрував належний фаховий рівень при відповіді на питання; продемонстрував відсутність необхідних базових знань; виявив нездатність критично мислити та недостатні навички з використання відповідних наукових дефініцій і категоріально-понятійного апарату; відповіді на додаткові питання не надані.

***Критерії оцінювання відповіді на третє питання
(максимум 33 бали)***

30-33 бали – здобувач вищої освіти фахово розкрив зміст питання білету, максимально використавши наявну історичну фактологію; продемонстрував об'єктивність та логічність при розкритті відповідної проблематики; продемонстрував здатність до системного аналізу і комплексного підходу під час відповіді; відповіді на питання є повними, помилки відсутні; відповіді надані на всі додаткові питання.

25-29 балів – здобувач вищої освіти висвітлює та характеризує значну частину питання білету; в цілому демонструє здатність критично і логічно мислити, залучаючи під час відповіді категоріально-понятійний апарат; відповіді на питання повні, однак наявна слабка аргументація положень, зустрічаються несуттєві фактологічні помилки; відповіді на додаткові питання надані.

18-24 бали – здобувач вищої освіти не достатньо повно розкрив зміст питання білету; демонструє обмежену здатність критично мислити, вміння належним чином використовувати наукові дефініції носять фрагментарний характер; відповіді на питання є неповними, розпливчастими або дотичними;

зустрічаються фактологічні помилки і слабка аргументація висловлених констатацій; відповіді на додаткові питання є частковими, з ознаками спрощеної схематичності.

10-17 балів – здобувач вищої освіти розкрив зміст питання білету в межах механічного відтворення ключових ідей; продемонстрував недостатню здатність критично мислити і недостатню обізнаність у фаховому матеріалі; відповіді на питання є недостатньо повними, мають місце помилки або хибні твердження; відповіді надані не на всі додаткові запитання.

0-9 балів – здобувач вищої освіти не відповів належним чином на питання білету; не виявив обізнаність, орієнтацію та знання, які розкривали би сутність питання; аналіз проблеми відсутній, як і її комплексна характеристика; відповіді на питання позначені суттєвими помилками або відсутні; відповіді на додаткові питання не надані.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим, самостійним, повторним опрацюванням навчальної дисципліни до перескладання

Оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни ґрунтується на нормах:

- «Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/djcdodmf/polozhennia-pro-atestatsiiu-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf>
- «Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/geupxdun/polozhennia-pro-kontrol-i-systemu-otsiniuvannia_2020.pdf;

- с. «Положення про апеляцію на результати підсумкового семестрового контролю знань студентів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/h0fn0fgh/polozhennia-pro-apeliatsiiu.pdf>
та **принципах:**
- д. «Етичного кодексу Чернівецького національного Університету»
<https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf>

Гарант ОПП

Галина ЯЦЕНЮК

Затверджено на засіданні методичної ради
факультету історії, політології та міжнародних відносин

Протокол № 6 від 28 січня 2024 року

Голова методкомісії

Галина ЯЦЕНЮК